

Osiřelý západ pulsuje krutým černým humorem

Martin McDonagh vyrůstal v Londýně jako syn irských rodičů a ta země v jeho fantazii nabobtnala do bizarních obrazů plných násilí a utrpení lidí žijících někde na okraji světa. Jeho dramata jsou kruté černé komedie, s vraždami a sebevraždami jako součástí běžného života. Chování postav je hrubé, rozjitřené, anebo naopak procítěné, což vyvolává houpačku nálad mezi odpudivostí, směšností a soucitem. To všechno nabízí bratrovražedná komedie Osiřelý západ, kterou v režii Jany Ryšánek Schmiedtové uvedlo Divadlo Petra Bezruče v premiéře 16. ledna 2015.

Ocitáme se kdesi v zapadákově na irském západě, v domě, kde žijí bratři Coleman a Valen. Odjakživa se nesnášejí, hádají se a kvůli maličkostem napadají, avšak pouto mezi nimi je tak pevné, že bez sebe nemohou být. Mladší Valen má podivnou zálibu sbírat a vystavovat figurky svatých a má peníze, zatímco starší Coleman se jen přiživuje. Občas na návštěvu přichází a spory utišuje otec Welsh, který sem byl přidělen nedávno a jako farář v katolické zemi má jakousi autoritu. Předčasně vyspělá Girleen k nim dochází prodávat kořalku vypálenou jejím otcem. Hra začíná po pohřbu otce Colemana a Valena a až postupně se vyjeví, jak to skutečně bylo s jeho smrtí a co všechno se v obci utulává. V místě, odkud se vytratila víra, naděje i láska, jakoby všichni osiřeli - a někteří to břímě neunesou.

Ve scénách soubojů mezi bratry využila režisérka všechny předměty na stísněném jevišti, sporák, stůl, židle, křeslo, poličku s figurkami, bojuje se o kořalku i lupínky. Děj se odehrává v jediné místnosti, pouze přednes dopisu otcem Welshem je přemístěn do bočního výklenku a vyznání Girleen na předscénu. Neuvidíme tu zbytečné efekty, jen soustředění na dramatickou akci. Představitelé bratrů odvádějí fyzicky náročné výkony. Lukáš Melník vytesal Colemana do jedolitého kusu jako obhroublého násilníka, který si chce vše vynutit mocí hlasu nebo rukou a jen málokdy roztaje do přívětivější podoby. Tvárnější Valen Ondřeje Bretta je bojácný, naivní, lpí na maličkostech a někdy se dovede i porvat. Dušan Urban ztělesnil otce Welshe jako vyhaslého kněze na poslední štaci, který kromě vzpomínky na to, jak popíjel a koučoval ženský fotbal, by rád po sobě zanechal aspoň něco dobrého. Svěže dívčí Girleen Sarah Haváčové se už vyzná a umí se ráznou řečí ubránit, ale skrývaný cit podemele její duši. Poslední dvě postavy se plně projeví až ke konci, kde naplňují úlohu očistného vyznění hry.

V Ostravě jsme už dříve mohli poznat tři hry Martina McDonagha, krvavého Poručíka z Inishmooru v Aréně, tíživého Pána polštářů v NDM a zmrzačené duše odhalujícího Mrzáka inishmaanského v DPB. Osiřelý západ se stal legendou v podání Činoherního klubu, stále se v našich divadlech hraje a konečně se objevuje v Ostravě. Režisérka ve své inscenaci zesiluje autorův obraz prostředí plného násilí s rázovitými, poněkud vyšinutými postavami do takové výrazové intenzity, že sugeruje představu podobných otřesných událostí ve skutečnosti. Atmosféra vzájemného nesouladu a násilí prostupuje celou hrou a o to kontrastněji pak zapůsobí vypjaté scény výpovědi kněze i dívky s citovým a morálním akcentem (ostatně podle vyjádření autora je Welsh kristovskou figurou, s níž sympatizuje, i když vůči církvi se kriticky vymezuje). Jana Ryšánek Schmiedtová v inscenaci Kuřaček v NDM ukázala, jak přesně a výstižně dovede nahlédnout do komplikovaného světa vztahů žen. Tentokrát předvedla, že stejně přesvědčivě umí postihnout přímočařejší mužský svět s jeho soupeřivými i smířlivými rysy, jež jsou v černé komedii Osiřelý západ vychýleny do extrému.

P.S.: Zvlášť bych tu chtěl věnovat pár slov Lukáši Melníkovi, který dostal Cenu Thálie pro činoherce do 33 let. Ceny bývají náhodné, ale tentokrát porotci mířili přesně! Někdy trochu upozaděn vedle Lichého nebo

Dastlíka, když dostane příležitost a inspirativního režiséra jako jsou Františák, Klimsza či Havelka, tak vytvoří kreaci, která zanechá trvalou stopu v paměti. Všimněme si, jak málo společného má jeho excentrický cynik Don Juan v Soho s bezvládným Menuchimem v Jobovi nebo trýznivé svědomí Bezruč s tvrdým havířem v Pestrých vrstvách či vychloubač Chlestakov se ztroskotancem Pavlem v Petrolejových lampách. Lukáš Melník má totiž schopnost neuvěřitelně se proměňovat podobně jako bájný Próteus. Klobouk dolů!

Milan Líčka / Ostravablog.cz / 5. dubna 2015

Jeden západ osiřelejší než druhý

Osiřelý západ, hru Martina McDonagha o neposedném destruktivním démonovi, který nutí obyvatele městečka Leenane k násilnému chování, uvedl pražský Spolek Kašpar a ostravské Divadlo Petra Bezruče. Základní konflikt postavený na střetu bratří Connorů čerpajících energii ze vzájemné zášti je společný pro obě uvedení. Charakter jejich vztahu zásadně určují prostorové dispozice – zatímco v inscenaci Jakuba Špalka se postavy mnohdy míjejí a pouze odříkávají texty, Janka Ryšánek Schmiedtové bratry o sebe nechává téměř zakopávat.

V Divadle v Celetné scénografka Petra Krčmářová umísťuje byt do otevřeného, minimalisticky pojatého prostoru vymezeného příčkami z dřevěného masivu, působí tak překvapivě vzdušně navzdory dusné atmosféře, kterou se Špalek snaží po celou dobu budovat. Ústřední bratrská dvojice, kterou ztvárňuje Petr Lněnička a Matouš Ruml, existuje na obrovské prázdné ploše a chodí z jednoho rohu do druhého. Vedou spolu poklidné rozhovory, které v kontextu jejich brutálního obsahu a poměrně rozvážené dikce působí až komicky. Z Osiřelého západu se ve Špalkově interpretaci vytrácí vyšinutost a většinou lze herectví shrnout jako „přetahování o rekvizity“. Mezi herci nevzniká napětí, existuje pouze neměnná mechanická kauzalita. Jejich jednání navíc brzdí zdlouhavé spouštění opony mezi jednotlivými obrazy. V kontextu současné inscenační praxe je to přinejmenším neobvyklé, byť by to mohlo asociovat filmový střih (Špalek však s žádnými dalšími filmovými postupy nepracuje). Každou přestavbou je rozmělněováno již tak problematické tempo.

V jinak nepříliš výrazné inscenaci nejsilněji vyznívá scéna u jezera, která zcela promění dosavadní charakter Osiřelého západu z konverzačky na mysteriózní traktát. Statičnost se v tomto obraze stává předností – vzniká jakási měsíční sonáta. Ačkoli lze z chování otce Welsche Lukáše Jůzy jednoznačně odtušit, že se chystá zemřít, je ve svém rozpoložení pozoruhodně srovnaný s osudem. Scéna s Girleen (Tereza Rumlová) tvoří obsahově opojnou esenci McDonaghovu textu, čímž Špalek paradoxně strhává veškerou pozornost k otci Welschovi. Konflikt bratrů v jeho inscenaci vyznívá jako dlouhá předehra k něčemu zásadnějšímu, což vyvrcholí Jůzovým monologem, a pak se vrací zpět k chrlení textů.

Ostravská inscenace Janky Ryšánek Schmiedtové evokuje pocit, že se před všudypřítomnou prázdnotou nedá uniknout. Vytváří potměšilé svědectví o problémech vyloučených lokalit, jakým je i ostravský region. O sociální problematice nerovnosti nebo alkoholismu se u Bezručů vypráví surově a režisérka vytváří portrét nikoli slezské, ale irské Ostravy. Navíc v inscenaci akcentuje žánrové přesahy do westernu a brutální ironii dokreslují hudební aranže Maria Buzziho připomínající soundtracky Ennia Morriconeho.

Žánrově vyhraněné inscenaci dominuje bratrská dvojice Lukáše Melníka a Ondřeje Bretta. Jejich překotně pronášené dialogy vytvářejí dojem nevrlosti i nejistoty. Mnohem více vstupují do vzájemného konfliktu a akce jako trhání obalu od chipsů a následné metání po místnosti, které u Kašparů vychází jako rozpačité, a ne příliš agresivní, mají u Bezručů tak potřebnou sílu. Destruktivní rodinné pouto přesto občas působí jako nechtěně komické – například pěstní souboje jsou až příliš zřetelně markýrované. Vráťim-li se k westernové stylizaci – Melníkův Coleman je svalnatý ranař jako Bud Spencer a Brett hraje ustrašeného, nepříliš bystrého střelce podobně jako Terence Hill. Dialog otce Welsche (Dušan Urban) a Girleen (Sarah Haváčová), který se jako jeden z mála odehrává mimo byt Connorových, nepůsobí, že by probíhal někde u vody, nýbrž u ropných odpadových lagun v industriální zóně.

Scénograf Jaroslav Čermák třemi policemi vytváří oltář chorobného sbírání věcí. Vášeň Valenna Connora pro shromažďování figurek svatých vyznívá obludně, protože mimo jiné fungují i jako překážky už v tak malém prostoru. Nemožnost se hýbat a narážet na sebe (kvůli kupě naprosto zbytečných předmětů) je intenzivnější než v Kašparu, kde lze být přirovnat spíše k jakémusi luxusnímu open space.

Bůh si nenašel ani v jedné inscenaci skulinku. V pražské inscenaci se o jeho absenci pouze dlouze mluví. Naopak v Ostravě je Osiřelý západ celistvým obrazem pozvolného rozkladu, jehož zásadním poselstvím je otázka, co je potřeba, aby se všichni nepozabýjeli.

Martin Macháček / Divadelní noviny / 16. února 2015

Drsná komedie plná marnosti na prknech Bezručů

Sérii ostravských divadelních premiér letošního roku odstartovala v pátek 16. ledna hra *Osiřelý západ*. Po inscenaci *Mrzák Inishmaanský* se na scénu Divadla Petra Bezruče dostává další počín britského autora s irskými kořeny Martina McDonagha. Doslova a do písmene zapadá do škatulky černá komedie. Kdo je na drsný humor připraven, neodejde zklamán.

Děj se odehrává ve skromném domě dvou bratrů krátce po smrti jejich otce. Z hašteřících se sourozenců je Coleman (Lukáš Melník) ten zuřivější, který si vždycky začne jako první. Oproti tomu Valen (Ondřej Brett) – sbírající figurky svatých – působí dojmem většího hlupáčka, v nadávkách se ale nenechá zahanbit. Hlavní roli mají všechny postavy vyskytující se na scéně. Svůj prostor proto dostává i podomní prodavačka kořalky, školačka Girleen (Sarah Haváčová). Morbidní holka s prořízlou pusou, která díky své počínající ženskosti zůstává nejnórmálnější osobou rázného kolektivu. Nezbytným dílkem groteskní skládačky je i kněz Welsch (Dušan Urban), alkoholik a vedoucí dívčího fotbalového klubu, neustále pochybující nejen o ostatních, ale i sám o sobě. Je jen dobře, že se hra neomezila jen na konflikt bratrů a že otec Welsch dostal tolik prostoru – potlesk diváků po jeho monologu při čtení dopisu byl toho důkazem. Efektivní nasvícení scény vykreslilo jediný opravdu intimní okamžik představení nepostavený na absurdnu. I další rozhovory postav s duchovním jsou nosnými body představení. Žádné slovo nebylo vyřčeno nazmar, břitké dialogy jsou vždy skvěle načasované a drobné přeřky herců budou určitě časem vypilovány.

Hra se odehrává ve vesnici na západě Irska a je zrcadlem soudobé společnosti. Postavy mluví po překladu Ondřeje Sokola spíše pražsky a irskou hudbu také nečekejte. I přesto se drsnost irského venkova odráží v každém okamžiku představení. Je velká šance, že ostravskému divákovi bude tento styl sedět a ani se neobávám, že by použitá sprostá mluva mohla způsobit skandál. Právě kvůli ní je sice inscenace vhodná až pro diváky starší 15 let, nemyslím si ale, že by se případný mladší náctiletý naučil nějakému slovu, které běžně nepoužívá před svými spolužáky. Použité nadávky navíc nejsou bezúčelné, hrají svou důležitou roli a vystihují charakter. Vytrženě z kontextu by možná mohly působit nepatřičně, ve víru hry se ale nad všudypřítomnou sprostotou a morbiditou nepozastavíte jako nad něčím nevhodným. Autorovým cílem není prvoplánově šokovat nebo provokovat. Snaží se jen vykreslit bezútešnost postav. Režisérka Janka Ryšánek Schmiedtová prohlásila: „Martin McDonagh je druhý nejhranější autor po Shakespearovi. Jeho hry není lehké uvádět v každém divadle, protože pobuřují diváky právě svým nevybraným slovníkem. Zároveň se ale ti diváci, kteří to dokážou překonat, dostanou ke krásnému příběhu, se kterým se nesetkáváme často. McDonagh umí napsat nádherné postavy, které nejsou jenom kladné nebo jenom záporné.“

Právě to je pro puritány cesta k pochopení inscenace – dostat se pod povrch. Uvědomit si, že postavy se chvíli hádají a chtějí se zabít, ale že ze vztahů nečpí vyložená nenávisť. Dva bratři žijí provokováním toho druhého, ale ve skutečnosti by jeden bez druhého nemohli být. Byť čistě ze sobeckého důvodu, že by si neměli dělat z koho dělat legraci a unudili by se k smrti. I to je forma nepostradatelného vztahu. „Ve skutečnosti to jsou velmi intimní příběhy, které odkrývají zákoutí lidské duše. *Osiřelý západ* je hrou o lidech, kteří nedokážou předávat lásku a nedokážou přijímat lásku,“ dodala režisérka. Páteční večer skýtal návštěvníkům ale i jiná překvapení. Pár dní před premiérou se dramaturgyně Daniela Jirmanová nechala slyšet, že sporák, který Valen miluje snad víc než vlastního bratra, hraje v představení tak důležitou úlohu, že by měl být kromě role v traileru rovnou zapsaný jako další z hlavních postav

v obsazení. To ještě nevěděla, jak velkou pravdu má a kolik pozornosti si ještě sporák vydobude. Těsně po závěrečném potlesku se totiž budovou rozeznělo hlášení „Prosím, pozor, v budově se vyskytly technické problémy. Zůstaňte klidní a opusťte budovu všemi východy, včetně nouzových.“ Ve chvíli, kdy okolo uzavřené šatny začali pobíhat hasiči v přilbách, začalo být divákům jasné, že tohle už součástí hry není. Nikomu se ale nic nestalo, poplach to byl planý a sami herci se dokonce před divadlem fotili s pobavenými hasiči a třemi hasičskými vozy. Byl to totiž právě doutnající sporák, který neočekávaně spustil požární hlásič.

Andrea Černá / Sokolska33.cz / 20. ledna 2015

Osiřelý západ u Bezručů aneb Až nekřesťansky zábavný úpadek morálky

Už je to nějaký ten den zpátky, co jsme přivítali rok s pětkou na konci. Vstup do něj má již za sebou také Divadlo Petra Bezruče, které minulý pátek představilo inscenaci hry Osiřelý západ Martina McDonagha v režii Janky Ryšánek Schmiedtové. McDonagh v rámci aktuálně uvedeného kusu uchopil současný svět, bezohledně s ním zatřásl, pootočil směrem k absurdnu a s nekompromisní chirurgickou přesností zbavil veškerých morálních a vztahových hodnot.

Do nově vzniklé a výrazně hyperbolizované mozaiky pak vsadil kvarteto se zmíněným souznících postav. A jedná se o sestavu vsutku svéráznou. Její ústřední článek tvoří bratři Connorové – Coleman (Lukáš Melník), který chladně a bez skrupulí zastřelil svého otce a Valen (Ondřej Brett), který brutální čin svého sourozence tají. Nikoliv však z bratrské lásky, ale z pohnutek daleko pragmatičtějších, které nejsou představovány ničím menším než děděním otcova majetku. Agrese, toť slovo, kterým by se dal charakterizovat stručně pozitivních emocí zbavený vztah obou bratří. Uvedenou dvojici pak doplňuje Otec Welsh (Dušan Urban) – kněz, který takřka pozbyl své víry, a zároveň člověk hledající rozehřešení a útěchu na dně flašky – a křehká, byť zdánlivě dospěleji působící Girleen (Sarah Haváčová).

Nenechte se ale zmást předchozím popisem, excentrický irsko-britský dramatik totiž bezútěšná a do odstínu černi zabarvená východiska navlékl do sarkasticky komického kabátku, ze kterého vyvěrají znamenitě napsané a až neuvěřitelnou lehkostí nabitě dialogy. Ty představují hlavní devízu hry, ale zároveň i její potenciální riziko. Zatímco v rukou nezkušeného týmu by hrozilo sklouznutí k svižnému, ale zároveň vyprázdněnému a vulgarismy napěchovanému diváckému zážitku, inscenační tým Divadla Petra Bezruče se zručností sobě vlastní zachovává všechny vrstvy Osiřelého západu.

Uvedenému napomáhají i v případě Bezručů tradičně vysoce kvalitní herecké výkony. Ondřej Brett a Lukáš Melník ztvárňují bratrskou dvojici s až nebývalým citem a precizností, nepřipouštějí hrozící zploštění zmíněných postav do podoby pouhopouhých maloměstských hrubiánů a zároveň umně vykreslují nuance jejich charakterů. Společně s Dušanem Urbanem a Sarah Haváčovou pak zmínění servírují velkolepou hereckou podívanou, která si svou opojností nezadá s douškem vyzrálé whiskey.

Hodnocení: 90%

Adam Stavárek / Informuji.cz / 20. ledna 2015

Osiřelý západ: Místo lásky nenávist, mrtvý táta a život bez ceny

Páteční premiéra inscenace proslavené a cenami ověřené hry irsko-britského dramatika Martina McDonagha Osiřelý západ v režii Janky Ryšánek – Schmiedtové zahájila divadelní rok 2015 na jevišti Divadla Petra Bezruče. Hraje se v překladu Ondřeje Sokola a v dramaturgii Daniely Jirmanové, scénou vytvořil Jaroslav Čermák. Hudba k inscenaci je dílem Maria Buzziho.

Poslední z takzvané Leenanské trilogie (Kráska z Leenane, Lebka z Connemary, Osiřelý západ) je krutou groteskou o vyprázdněných, marných a zbytečných lidských životech. Čtveřici postav tvoří dva bratři Connorové – Coleman a Valene, kněz Otec Welsh a mladá dívka Girleen. Bratři žijí sami v domě, který zdědil starší z nich, Valene. Děj hry začíná bezprostředně po pohřbu otce zastřeleného puškou z ruky mladšího z bratrů.

McDonagh ve své hře vytvořil postavy, které jsou koncentrátem absolutní beznaděje. Oba bratři jakoby ustrnuli v dětství, chovají se infantilně, ve své řeči používají odposlechnutá slova ze světa dospělých, aniž by místy znali jejich význam. Zatímco Valene má alespoň jakousi životní náplň, i když absurdní až zvrhlou, protože sbírá plastové figurky svatých a umanutě trvá na vlastnictví věcí, které pro něho mají větší cenu než lidský život, jeho bratr Coleman nemá ani tuto potrhlou činnost, žije život který je horší než život zvířete. Bez citů, bez vztahů, bez jakékoliv lidskosti.

Kněz Welsh, který by měl být morální autoritou, nemá úctu ani obou bratrů, ani dívky Girleen, která netouží po ničem jiném, než po jeho fyzické lásce. Nešťastný ve své bezmocnosti rozehraje hru, ve které se snaží naplnit své životní poslání vlastní, ale v konečném důsledku naprosto zbytečnou smrtí. Jediná Girleen nese jisté znaky lidskosti, je schopna alespoň nějakého citu, ale i zde je všechno čeho by chtěla dosáhnout od začátku pochybené. McDonagh sice situuje celou Leenenskou trilogii do vesnice na západním pobřeží Irska, jeho hra je však metaforou odrážející nedostatky celé současné civilizace.

Mario Buzzi nevyužívá ve své hudbě nabízející se irské motivy. Z reproduktorů zní hudba spíše sférická, odkazující na nadpozemské hodnoty. Je to hudba vzhledem k tomu, co se děje na jevišti, velmi kontrastní, a tím ještě více podtrhující každou situaci. Jaroslav Čermák jednoduchými prvky vytvořil na scéně pokoj venkovského domu, ve kterém oba bratři žijí, i pomyslný břeh jezera, kde probíhá dialog kněze s dívkou Girleen.

Režisérka Janka Ryšánek – Schmiedtová vede představitele všech čtyř postav k dechberoucí herecké smrti. Divák téměř nestačí vnímat vše, co se před ním na jevišti odehrává. A i když je to dění místy směšné a z hlediska skutečně zaznívá smích, je to jen reakce na absurdní a po většinu krutou grotesku. Režisérka si poradila i z nástrahou, kterou je dlouhý dopis kněze adresovaný oběma bratrům: nechá představitele Otce Welshe Dušana Urbana odříkat celý monolog v přítmí, čímž je podtrženo každé pronesené slovo, a pozornost publika je vybudena na nejvyšší míru. Jediným nedostatkem režie je mírné nadužívání přítmí, ve kterém není vidět do obličejů postav i ve chvílích, kdy by to bylo namístě.

Ondřej Brett hraje Valene Connora jako mírně retardovaného mladíka. Herec tuto retardaci potrhne nejen způsobem řeči, ale i pohybem celého těla a všemi gesty. Lukáš Melník v postavě Colemana Connora je ztělesněním agrese. Ta je vlastní i jeho bratrovi a je protipólem neexistující bratrské lásky, které není schopen ani jeden z nich. Sarah Haváčová je mezi všemi až výjimečně lidská. Její Girleen nepostrádá jistou dívčí něžností a až předčasně vyzrálou ženskost. Toto pojetí postavy se mírně vymyká celkovému obrazu

bezvýchodnosti, jaký autor vepsal do celého příběhu. Jakoby herečka spolu s režisérkou inscenace říkala, že v opětované lásce (ke které ovšem nedojde) je jistá naděje lidstva. Všichni čtyři představitelé mají jisté rezervy v mluvní složce. Ve vypjatých scénách není vždy dobře rozumět tomu, co vlastně říkají, což platí i o některých pasážích ztichlého projevu. Je to škoda, protože u Mc Donagha platí: Co slovo, to perla.

Premiérové publikum odměnilo všechny realizátory inscenace zaslouženým, nadšeným a dlouhotrvajícím potleskem. Kuriozitou premiéry se pak stal požární poplach, který byl v budově Divadla Petra Bezruče spuštěn bezprostředně po děkovačce. Mnozí diváci si zpočátku mysleli, že je to součást představení. Ano, slova „v budově se vyskytly technické problémy, opusťte prostory všemi dostupnými východy“ jakoby vyzývaly k opuštění světa a života, ve kterém postavy na jevišti žily. Všem ale brzy došlo, že poplach je skutečný, ale také to, že jiné místo k životu než na planetě Zemi zatím pro člověka není. A že pomyslný požár spalující lidskost jako takovou můžeme uhasit jen sami. V tomto smyslu se událost s požárním poplachem stala součástí katarze.

Ladislav Vrchovský / Ostravan.cz / 17. ledna 2015